

6

VAD INNEBÄR DET ATT VARA FEMINIST I SVERIGES RIKSDAG?

Helena Olofsdotter Stensöta & David Karlsson

Sedan över femtio år finns det en stor enighet bland svenska partier om att jämställdhet är något att sträva efter. De frågor som tidigare diskuterades som kvinno- eller familjefrågor blev under 1960- och 70-talen jämställdhetsfrågor, med bred politisk uppslutning. De flesta stora jämställdhetspolitiska reformer som lanserats har haft en bred enighet bland de etablerade partierna, och de flesta partier har också skrivit in jämställdhet som ett mål i sina partiprogram (Skard & Haavio-Mannila 1985, Bergqvist 1999). Som de flesta vet, lyckades Sverige bra. Landet anses globalt vara mycket jämställt, vilket bland annat framgår av FN:s utvecklingsindex för jämställdhetsfrågor (GDI).

Under senare år har begreppet ”feminism” blivit allt vanligare i svensk politik. Feminism kan anses vara ett mer radikalt begrepp än jämställdhet, den ideologiska benämningen har vandrat in från mer radikala utomparlamentariska sammanhang till den officiella politiska sfären. Flera partier kallar sig idag feministiska och den rödgröna regering som bildades 2014, kallade sig uttryckligen för en ”feministisk regering” som bland annat sa sig stå för en ”feministisk utrikespolitik”.

Men vad innebär det att vara feminist i riksdagspolitiken? Betyder den riktiga förekomsten av feminister att jämställdhetspolitiken nått en ny radikal nivå, eller är det samma politik som propageras för som tidigare, men under en ny benämning? Finns det politiska frågor där feministernas åsikter skiljer sig från andra riksdagsledamöter? För att diskutera detta undersöker vi i det här kapitlet vad det innebär för svenska riksdagsledamöter att beteckna sig som ”feminist”.

I en representativ demokrati kan en tydlig ideologisk etikett vara till stor hjälp. Med kunskap om vilka ideologier som partierna och enskilda kandidater är anhängare av har väljarna på valdagen möjlighet att förutsäga vilken politik de kommer att föra under mandatperioden. Om partier och politiker låter sig vägledas av de värderingar och verklighetsföreställningar som är förknippade med ideologin när de tar ställning i konkreta politiska sakfrågor får väljarnas vilja genomslag – även om de specifika sakfrågorna aldrig var uppe till debatt i valrörelsen.

I den senaste Riksdagsundersökningen (RDU 2014) finns en fråga där riksdagsledamöterna har möjlighet att kryssa i att de identifierar sig med olika ideologier – inklusive feminism. Detta ger oss goda möjligheter att undersöka vilka feministerna är och vad de står för.

Feministiskt politiskt innehåll – tidigare teori och forskning

Att verka för jämställdhet och att vara feminist innebär att man vill att kvinnors villkor och möjligheter ska bli i linje med mäns.

En viktig fråga inom forskning om kvinnors representation har varit huruvida kvinnors ökande deskriptiva representation, det vill säga den ökande andelen kvinnor i riksdagen, återspeglas i kvinnors substantiva representation, det vill säga att kvinnors intressen förs fram i ökande grad. Att skilja på olika typer av representation på detta sätt stammar från Hanna Pitkin (1967), som därutöver också diskuterade symbolisk representation. Pitkin definierade substantiv representation som att "stå för" (*standing for*) vissa grupper. Forskare som idag undersöker frågor om kvinnors substantiva representation som exempelvis Beckwith (2014) eller Childs och Krook (2009) stöder sig vanligtvis på Pitkins definition (se även kapitel 4 och 5 i denna volym, Karlsson & Wängnerud, 2018; Wängnerud, 2018). Med utgångspunkt i vad det innebär att vara feminist kan vi formulera följande första hypotes om representation:

Riksdagsledamöter som kallar sig feminister bör stå för kvinnors intressen i högre grad än icke-feminister (H1).

Det finns vidare en omfattande litteratur om hur vi bör förstå orsakerna till kvinnors underordning. En skiljelinje är huruvida man anser att orsakerna ligger på individ- eller strukturnivå. Det finns en skiljelinje mellan liberala feminism som lägger större tonvikt på individuella valmöjligheter och en mer socialistisk feminism som lägger större tonvikt på strukturer och maktförhållanden i samhället och hur dessa påverkar kvinnor som grupp. Denna skiljelinje

borde i någon mån kunna motsvara vad som skiljer feminister i vänsterblocket i den svenska politiken, från feminister i blocket till höger.

När det gäller vilka policyfrågor som teoretiskt kan anses vara feministiska frågor tar vi utgångspunkt i två vanligtvis förekommande feministiska förklaringsmodeller. Den feminist-teoretiska utvecklingen beskrivs ofta som att den löper längs två spår, ett spår som tar utgångspunkt i den sexuellt grundade uppdelningen av arbete i samhället (*sexual division of labor*, Zaretsky, 1973), vilket exempelvis refererar till fördelningen betalt och obetalt arbete. Politik som är relevant ur det perspektivet är exempelvis sådan som syftar till att det ska vara lättare kombinera familj och karriär. Därtill kommer politik som syftar till lika delar av makt och resurser, till vilket kan räknas politisk representation samt representation i makt på marknaden.

Ett annat spår tar utgångspunkt i sexuellt grundat förtryck/utnyttjande (MacKinnon, 1986). Detta pekar på politik som syftar till att mäns våld mot kvinnor ska upphöra, eller att man ska avskaffa pornografi. Frågor som berör dessa två förtryckande strukturer i samhället kan betraktas som objektivt feministiska frågor.

Vi vill lägga till ett tredje spår, som tar sin utgångspunkt i den första vågens kvinnorörelse i början av 1900-talet, där kvinnor var för fred. Det fanns ett samband mellan att engagera sig som kvinna och vara för en fredligare värld. Ett sådant världsenagemang kan också märkas i att kvinnor är mer positiva miljöfrågor än män, vilket märks en tendens till sedan 1970-talet.

Med utgångspunkt i detta kan vi formulera följande andra hypotes om representation:

Riksdagsledamöter som kallar sig feminister bör instämma i högre grad med dessa teoretiskt grundande feministiska frågeområden, och främja dem mer, än icke-feminister (H2).

Hypotesen handlar alltså om hur feminister ställer sig till ett antal frågor som i tidigare forskning visat sig vara viktiga för förhållandet mellan kvinnor och män.

Riksdagsledamöternas ideologiska tillhörighet

Frågan som vi använder lyder: "Med tanke på din personliga ideologiska övertygelse, skulle du vilja beteckna dig själv som något eller några av följande alternativ? Och riksdagsledamöterna fick här välja mellan tio ideologiska beteckningar – inklusive feminism – samt en fri kategori där de själva fick ange en annan beteckning. Även alternativet "ingen ideologi" fanns och det var

möjligt att svara att man betecknade sig som tillhörig flera olika ideologier. Frågan besvarades av 285 riksdagsledamöter.

Vi frågar alltså människor vilka ideologier de är anhängare av, och det har vi nu för första gången gjort i en riksdagsundersökning. Ett annat sätt att ta reda på vilka ideologier som människor tillhör är att undersöka vilka åsikter de har och därur teoretiskt härleda vilka ideologier de står nära (jämför Gustafsson, 2004).

Tabell 1 redovisar resultat från denna fråga där vi bland annat kan se hur stor andel av riksdagsledamöterna som identifierar sig som feminister. I tabellen kan vi också se hur stor andel av ledamöter med en viss ideologisk beteckning som också betecknar sig tillhöra en annan ideologi, det vill bland annat hur stor andel av feministerna som också är socialister, liberaler, och så vidare.

Tabell 1 Riksdagsledamöters kombinationer av ideologiska beteckningar – (radprocent, totalt och efter ideologisk beteckning).

	Kom	Soc	S-D	Eko	Fem	Lib	S-L	K	S-K	Nat	Annat	N
Samtliga ledamöter	1	17	32	16	31	21	17	15	18	9	11	285
Kommunist	100	100	0	0	50	0	0	0	0	0	0	2
Socialist	4	100	46	27	65	0	4	0	0	0	6	48
Socialdemokrat	0	24	100	13	47	0	11	0	0	0	5	92
Ekologist/grön	0	29	27	100	71	13	38	0	0	0	11	45
Feminist	1	35	49	36	100	15	20	3	2	1	13	88
Liberal	0	0	0	10	21	100	25	33	11	3	3	61
Social-liberal	0	4	20	35	37	31	100	8	4	0	6	49
Konservativ	0	0	0	0	7	47	9	100	37	23	7	43
Social-konservativ	0	0	0	0	4	14	4	31	100	49	6	51
Nationalist	0	0	0	0	4	8	0	38	96	100	4	26
Annat	0	10	16	16	35	6	10	10	10	10	3	31

Kommentar: Frågan i undersökningen lyder: "Med tanke på din personliga ideologiska övertygelse, skulle du vilja beteckna dig själv som något eller några av följande alternativ? I tabellen anges hur stor andel av riksdagsledamöterna som kryssade för nämnda beteckningarna i sina svar. På den översta raden anges procentandelar för samtliga ledamöter, på följande rader anges hur stor andel av ledamöterna med en viss ideologisk beteckning som också betecknar sig om tillhörig andra ideologier. Två ledamöter angav "ingen ideologi" som svar, dessa redovisas ej i tabellen.

Resultaten i tabell 1 visar att 31 procent av riksdagsledamöterna betecknar sig som feminister, och endast beteckningen socialdemokrat är vanligare (32 procent). Mellan 15–21 procent vardera har beteckningarna socialist, ekologist/grön, liberal, social-liberal, konservativ och social-konservativ. 9 procent definierar sig som nationalister och endast 1 procent som kommunister.

Det är vidare slående att det i gruppen som betecknar sig som feminister också finns företrädare för samtliga övriga ideologier. Hela 49 procent av feministerna är socialdemokrater; 36 procent är ekologister/gröna; 35 procent är socialister; 20 procent är social-liberaler och 15 procent liberaler. Betydligt färre bland feministerna, men dock förekommande är konservativa (2 procent),

social-konservativa (2 procent) och nationalister och kommunister (1 procent). 11 procent av feministerna definierar sig som tillhörig ideologier som inte nämndes i frågan.

Vissa ideologiska beteckningar är nära förknippade med partitillhörighet. Till exempel har (nästan) alla ledamöter från partiet Socialdemokraterna betecknat sig som ideologiska socialdemokrater – men inga andra ledamöter har valt denna beteckning. Kommunister finns bara i Vänsterpartiet och nationalister bara i Sverigedemokraterna. Tabell 2 redovisar hur stor andel av ledamöterna i varje parti som betecknar sig som tillhörig de olika ideologierna, och sambandsmättet Eta² illustrerar hur starkt sambandet mellan partitillhörighet och ideologisk tillhörighet är.

Tabell 2: Riksdagsledamöters ideologiska beteckning efter parti (kolumnprocent inom parti och totalt samt Eta²).

	Parti									Eta ²
	V	S	MP	L	C	M	KD	SD	Total	
Kommunist	11	0	0	0	0	0	0	0	1	0,10
Socialist	100	29	0	0	0	0	0	0	17	0,49
Socialdemokrat	0	93	0	0	0	0	0	0	32	0,90
Ekologist/grön	42	12	87	6	21	0	0	0	16	0,42
Feminist	79	45	52	31	16	10	8	3	31	0,23
Liberal	0	0	9	75	42	58	8	6	21	0,43
Social-liberal	0	10	30	69	74	10	8	0	17	0,33
Konservativ	0	0	0	0	0	48	17	31	15	0,32
Social-konservativ	0	0	0	0	0	23	25	97	18	0,66
Nationalist	0	0	0	0	0	0	0	74	09	0,72
Annat	5	6	22	0	11	10	83	3	11	0,26
Ingen ideologi	0	0	4	0	0	2	0	0	9	0,02
N	19	99	23	16	19	16	62	35	285	

Kommentar: Tabellen visar hur stor andel av riksdagsledamöterna, totalt och inom respektive parti som betecknar sig som tillhörig olika ideologier (se tabell 1 för frågeformulering). Eta² är ett sambandsmått som här kan tolkas som hur stor andel av svarsvariationen för varje beteckning som förklaras av ledamöternas partitillhörighet.

Resultaten i tabell 2 visar att feminist är den enda ideologiska beteckning som återfinns i samtliga partigrupper i riksdagen. Andelen är högst i Vänsterpartiet (79 procent) följt av Miljöpartiet (52), Socialdemokraterna (45), Folkpartiet (Liberalerna) (31). Andelen är något lägre i Centerpartiet (16), Moderaterna (10), Kristdemokraterna (8) och Sverigedemokraterna (3). Sambandsmåttan visar också att (med undantag av beteckningen kommunist – som endast angetts av två ledamöter) är feminist den ideologiska beteckning som har svagast samband med partitillhörighet.

Resultaten pekar alltså på att det i Sverige, bland riksdagsledamöterna, uppenbarligen går att kombinera en beteckning som feminist med vilken ideologi och vilken partitillhörighet som helst. Å andra sidan är det uppenbart att

feminister oftare befinner sig i de rödgröna partierna och sympatiserar med ideologier som är förknippade med V, S och MP

En sista analys innan vi går vidare rör om det finns ett samband mellan att vara kvinna och att vara feminist. Av riksdagens feminister är två tredjedelar kvinnor och en tredjedel män, vilket kan tolkas som att det finns relativt många manliga feminister i Sveriges riksdag. Om vi däremot ser till hur stor andelen feminister är i de två kategorierna kvinnor och män ser vi att 44 procent av de kvinnliga riksdagsledamöterna betecknar sig som feminister jämfört med 19 procent av männen.

När vi undersöker hur feminist förklaras av olika variabler som kön, parti och ålder i en multipel logistisk regression visar det sig att sambandet mellan kön och feministisk beteckning är starkt och statistiskt signifikant. Och feminist är den enda av de nämnda beteckningarna där kön har denna effekt. Vi noterar att feminister finns i alla åldrar, den äldsta manliga feministen är född 1951 och den yngsta 1990, men också att ledamöter under 20 har en högre andel feminister. Utbildningsnivå tycks inte ha något samband med om ledamöter är feminister.

Företräder feminister kvinnors intressen?

Nästa fråga är vad det innebär substantiellt att vara feminist för riksdagsledamöterna. Vi undersöker detta som tidigare nämnts på två sätt, dels genom att undersöka om feminister i högre grad säger sig företräda kvinnors intressen och dels vilka sakfrågor som feminism har en självständig förklaringskraft på. I analysen kommer vi att skilja mellan feminister inom vänsterblocket i politiken och feminister inom högerblocket. Denna skiljelinje är helt empirisk men kan tänkas i någon mån motsvara den mellan mer liberala feminism, som lägger tonvikt på individen, och mer socialistiska feminism som i högre grad ser strukturer och maktförhållanden som orsaker till kvinnors underordning som grupp.

Avsnittet börjar med att förklara ledamöters inställning till att "företräda kvinnors intressen" med samma kontrollvariabler som ovan. Frågan lyder: "Hur viktigt är [det] för dig personligen som riksdagsledamot att föra fram kvinnornas intressen/åsikter?" Frågan var integrerad i ett antal frågor som handlade om att främja olika gruppers intressen, till exempel de unga, pensionärer, bönder, anställda och företag (inte ställda som alternativ, utan med flera svar möjliga) – se vidare kapitel 4 i denna volym för fler analyser av denna fråga (Karlsso & Wängnerud, 2018). I analysen har också vi skiljt på vänster- och högerfeminister för att undersöka om feminism betyder olika saker på vänster- och högersidan i politiken. Resultaten redovisas i tabell 3.

Tabell 3. Förklaringar till hur viktigt riksdagsledamöter anser det vara att föra fram kvinnors intressen/åsikter (OLS-regression, b-värden).

Bivariat	Modell 1	Modell 2
Feminist	+12***	+2
Feminist & V,S,MP	+13***	-2
Feminist & C,FP,KD,M,SD	+2	+9
Kön: Kvinna=1	+13***	+11***
Utbildning Hög=1	-7*	-1
Ålder 65+=1	+7	+10
Ålder -30 =1	-4	-2
V	+21**	+18*
S	+16***	+11*
MP	-7	-7
C	-7	-4
FP	-9	-9
KD	-20*	-18*
M	-12**	-10
SD kontroll	-4	
Konstant	61***	61***
Justerad R ²	0,20	0,20

Kommentar: Tabellen resultat från bivariata och två multipla OLS-regressionsanalyser där den beroende variabeln är "Hur viktigt är [det] för dig personligen som riksdagsledamot att föra fram kvinnornas intressen/åsikter?" och svaren har kodats på en skala från 0 (helt oviktigt) till 100 mycket viktigt. N=268. P-värden: *** < .001, ** < .01, * < .05.

Tabell 3 visar att det framförallt är kvinnor som säger sig föra fram kvinnors intressen. Det finns också signifikanta samband att tillhöra de partierna till vänster: Ledamöter från V och S (men noterbart inte MP) säger sig i högre grad företräda kvinnors intressen. Bivariat finns en positiv effekt av att vara feminist på att företräda kvinnors intressen, men förvånande nog är feminism inte signifikant i de multivariata modellerna (M1). Här är det istället kön som är signifikant, kvinnor säger sig i högre grad företräda kvinnors intressen. Vidare säger sig personer i Vänsterpartiet och Socialdemokraterna i högre grad företräda kvinnors intressen.

Om vi vidare skiljer mellan feminister från det socialistiska blocket och feminister i högerblocket, (M2) ser vi att feminister i högerblocket, har ett plus-tecken, och feminister i vänsterblocket ett minustecken. Även om inget av dessa är signifikant kan resultatet tolkas som att det märks en starkare tendens bland feminister i partierna i det högra blocket att föra fram kvinnors intressen. Detta bör emellertid ses i relation till hur vanligt det är bland icke-feminister i dessa partier att företräda kvinnors intressen. Det är helt enkelt större skillnad mellan feminister och icke-feminister i denna fråga i de borgerliga partierna än i partierna på vänstersidan i politiken.

Sammanfattningsvis är det alltså kvinnor samt partier som står till vänster som säger att de anser det vara viktigt att stå för kvinnors intressen. Mot bakgrund av dessa resultat kan hypotes 1 1, att riksdagsledamöter som kallar sig

feminister kan förväntas stå för kvinnors intressen i högre grad än icke-feminister, besvaras som att den inte finner stöd. Istället är det kvinnor samt ledamöter från partier till vänster som anser det särskilt viktigt att föra fram kvinnors intressen/åsikter. Under kontroll för parti finns till och med en tendens till att högerfeminister i större utsträckning tycker det är viktigt att föra fram kvinnors intressen, vilket är oväntat. Att stå för kvinnors intressen tycks alltså snarare vara en vänsteruppfattning än en feministisk uppfattning.

Vilka sakfrågor stöder feministerna?

Nästa fråga är vilka samband det finns mellan att beteckna sig som feminist och att ha specifika ståndpunkter i frågor som i tidigare teori och forskning visat sig vara relevanta för kvinnors och mäns förhållande till varandra i samhället. Med hjälp av den feministiska teorin, som vi skisserade i den teoretiska delen, kan vi identifiera några sakfrågor som ställts frågor i riksdagsundersökningen, som har bäring på dessa teorier.

När vi letar i riksdagsundersökningen efter frågor som kan spegla de teoretiska dimensioner som diskuterades tidigare hittar vi de följande frågorna, som kan ordnas längs två dimensioner.

<i>Care and career policies</i>	Sex timmars arbetsdag Avskaffa RUT-avdrag
<i>Säkrare värld</i>	Öronmärkning av föräldraledighet för fäder Begränsa försvarskostnaderna Avskaffa kärnkraft i det långa perspektivet

Care and career policies motsvarar frågor som gör det lättare för kvinnor (och för män) att kombinera barn med förvärvsarbete. Det är dels sex-timmars dagen, vilket var en viktig fråga för kvinnorörelsen under 1970-talet, dels frågan om RUT-avdrag vilket betecknats som en borgerlig feministisk reform, samt att öronmärka föräldraledighetsdagar för män, vilket, som del i föräldraledighetspolitiken varit en av de viktigaste reformerna sedan 1970-talet och som förts fram av en bred enighet av framförallt socialdemokratiska och liberala politiker. *Säkrare värld*, är en dimension som snarast tar utgångspunkt i kopplingen mellan kvinnor och fred och säkerhet, vilket kan föras tillbaka till den första kvinnorörelsen i början av 1900-talet. Här motsvarar den frågorna om att begränsa försvarskostnaderna och att avskaffa kärnkraften.

Vi kommer därutöver att undersöka två ytterligare frågor som inte lika lätt kan knytas till teori, men där vi empiriskt hittar att feminism har en effekt. Det är frågan om att avskaffa monarkin och att ta emot färre flyktingar.

Analysen sker som regressionsanalys (OLS) och resultaten redovisas både som bivariata effekter och effekter i en multivariat analys, där effekterna av feministisk beteckning kontrolleras för kön, partianslutning, ålder och utbildning.

Tabell 4 visar att i samtliga analyserade frågor är förklaringskraften av partitillhörighet stark och det finns ett vänster–högersamband där partier till vänster, inklusive Miljöpartiet är mer positiva till den förväntat feministiska hållningen medan partierna till höger är mer negativa.

När en bivariat effekt av feministisk beteckning försvinner under kontroll för parti behöver det inte betyda att feminism saknar betydelse – det kan istället vara så att feministisk ideologi delvis förklarar partival och därmed indirekt förklarar riksdagsledamöternas åsikter i de analyserade sakfrågorna. Detta har emellertid inte undersökts närmare empiriskt. Vad vi söker svar på i de multivariata modellerna är om det finns en självständig effekt av att beteckna sig som feminist vid sidan av partitillhörighet.

Den första analysen i tabell 4 visar resultatet för frågan om sex timmars arbetsdag. I den bivariata analysen är både kvinnor och de som säger sig vara feminister mer positiva till detta förslag än andra, men i de multivariata modellerna, under kontroll för parti, förblir effekten av feminist statistiskt signifikant medan effekten av att vara kvinna försvinner. Variationen i frågan förklaras av att vara feminist samt att tillhöra någon av de rödgröna partierna (V, S eller MP). För förslaget att avskaffa skatteavdrag för hushållsnära tjänster (RUT) är varken kön eller feminism signifikant i den multivariata modellen. Det här är en partifråga, det är partierna till vänster som vill avskaffa RUT-avdraget. I modell 2 märks en tendens till att feministerna är tudelade i frågan. Även om resultatet inte är signifikant märks en tendens till att feminister i de rödgröna partierna är positiva till att avskaffa RUT medan feminister i de borgerliga partierna och i SD är negativa. Detta är det klaraste exemplet på att det i Sverige finns två olika inriktningar på feministiskt innehåll som delar upp sig efter blocktillhörighet.

Tabell 4 visar vidare att den fråga som är mest tydligt kopplad till att vara feminist i riksdagen är förslaget att reservera en större del av föräldraledighet till fäder. Resultaten (M2) visar att i denna fråga finns signifikanta positiva effekter för både feminister som tillhör de rödgröna partierna (V, S och MP) och feminister som tillhör partierna till höger i politiken (L, C, KD, M och SD). Feminister i båda de politiska blocken vill att en större del av föräldraledigheten reserveras åt fäder, de drar alltså åt samma håll i denna fråga.

Bland frågor på temat *säkrare värld* har feminism signifikanta bivariata effekter både på åsikter om förslaget att minska försvarsutgifterna och att avveckla kärnkraften. I den multivariata analysen (M1) märks att feminister i högre grad anser att det är viktigt att minska försvarsutgifterna. Framförallt är detta dock en partifråga. Det är vänsterpartierna som menar att försvarsutgifterna bör minska medan högerpartierna är av motsatt åsikt.

Tabell 4 Förklaringar till åsikter om politiska förslag på temana *care and career policies* och *säkrare värld* bland riksdagsledamöter 2014. (OLS-regression, b-värden)

	Införa sexmånars arbetsdag		Avskaffa skatteavdrag för hushållsättra tjänster		Reservera en större andel av föräldraledigheten till papporna		Sverige bör på lång sikt avveckla kärnkraften		Minska försvarsutgifterna				
	Bv.	M1	Bv.	M1	Bv.	M1	Bv.	M1	Bv.	M1			
Feminist	+30***	+6*	-	+31***	-1	-	+39***	+9**	+33***	+6	-	+21***	+6*
Feminist & V,S,MP	+38***	-	+6	+47***	-	+1	+46***	-	+8*	+43***	-	+4	+8***
Feminist & C,FP,KD,M,SD	-14	-	+8	-43***	-	-5	-3	-	+13*	-13	-	+11	-11
Kön:													
Kvinnor=1	+11**	+5	+4	+8	+0,4	+1	+12**	+2	+2	+14**	+6*	+5	+8*
Utbildning													
Hög=1	-6	-6	-7	-17**	-3	-3	-5	-1	-1	-6	-1	-1	+1
Ålder 65+=1	-3	+14	+14	-15	+3	+3	+2	+14	+14	-12	+3	+3	-8
Ålder -30=1	+8	+8	+7	+1	-1	-1	-2	-1	-1	+1	+1	+0,4	-7
Parti:													
V	+60***	+69***	+70***	+59***	+79***	+78***	+40***	+83***	+84***	+38***	+7,4***	+7,6***	+39***
S	+13*	+21***	+22***	+48***	+56***	+56***	+43***	+76***	+77***	+37***	+6,6***	+6,7***	+0,4
MP	+55***	+69***	+70***	+29**	+52***	+52***	+35***	+80***	+81***	+43***	+8,1***	+8,2***	+5,7***
C	-20*	-1	-1	-33***	-8	-7	-15	+37***	+37***	+31**	+7,3***	+7,3***	+1,1
FP	-27**	-8	-9	-42***	-15	-14	+19	+68***	+67***	-42***	+4	+3	-20**
KD	-22*	-3	-3	-35**	-9	-9	-4,2***	+1,2	+1,2	-3	+4,7***	+4,6***	-10
M	-30***	-5	-5	-46***	-11*	-12*	-3,8***	+21***	+21***	-4,7***	+10*	+10	-17***
SD	-19**	K	K	-27***	K	K	-60***	K	K	-49***	K	K	-2,7***
Konstant	9*	9*	9*	18***	18***	18***	4	4	4	11**	11**	11*	7
Justerat R ²	0,61	0,61	0,61	0,70	0,70	0,70	0,71	0,71	0,71	0,69	0,69	0,69	0,53

av en OLS-regressionsanalys (b-värden) där de beroende variablerna citeras i kolumnrubrikerna. Dessa frågor är formulerade som politiska förslag i RDU 2014 och bedömningarna svarade på en femgradig skala som här omkodats till 0 Mycket dåligt förslag till 100 Mycket bra förslag. N = 270. P-värden: *** < .001, ** < .01, * < .05.

Resultaten visar vidare att unga är mindre benägna att vilja minska försvarsutgifterna än äldre. I kärnkraftsfrågan finns inga effekter av feminism när vi kontrollerar för parti. Frågan om huruvida Sverige på sikt bör avveckla kärnkraften är den enda fråga där kön är signifikant i en multivariat modell (M1) – kvinnor är mer positiva till att avveckla kärnkraften - men denna signifikans försvinner när vi delar upp feminism i de som tillhör partier till vänster respektive höger (M2).

Med bas i tabell 4 kan Hypotes 2, att riksdagsledamöter som kallar sig feminister bör vara positiva till politiska förslag inom teoretiskt grundande feministiska frågeområden och främja dem mer än icke-feminister besvaras. Även om samtliga frågor visar på signifikant effekt av att vara feminist i de bivariata analyserna, får resultatet i de flesta fall inte stöd i de multivariata modellerna. Det är bara i frågan om att öronmärka fler föräldraledighetsdagar till fäderna som ledamöter som säger sig vara feminister skiljer ut sig från andra. Vi tolkar detta som att om det finns en självständig feministisk politisk dimension i riksdagspolitiken vid sidan av de ideologiska skiljelinjer som partierna fångar och vid sidan av kön, så handlar den om att dela föräldraledigheten mer lika. Intressant nog är effekten kraftigare bland feminister i partierna till höger. Detta kan förstås genom att Liberalerna ingår i dessa partier och att liberalerna tidigt var förespråkare för delad föräldraledighet. I de multivariata analyserna finns det också kvarstående signifikanta effekter av att vara feminist på frågan om sex timmars arbetsdag och att minska försvarsutgifterna.

Om vi återknyter till de två teoretiska dimensionerna som utmejslades i diskussionen om vilka sakfrågor som kan vara intressanta, kan vi dra slutsatsen att frågan om föräldraledighet rör *care and career policies*.

Som tidigare nämnts finns det ytterligare två frågor där feminist har betydelse, som inte lika tydligt kan föras tillbaka till några av de teoretiska dimensionerna som utvecklades ovan. Det är frågan om flyktingmottagande och frågan om att avskaffa monarkin. Tabell 5 visar resultaten för dessa frågor.

Feminister är bivariat mer negativa till förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige (observera hur frågan är ställd: feminister är alltså positiva till att ta emot fler flyktingar). Men i en multipel modell försvinner effekten av att vara feminist. Däremot är kvinnliga ledamöter, såväl bivariat som under kontroll för ideologi och partitillhörighet, mer negativa till förslaget och alltså mer positiva till att ta emot fler flyktingar.

När det gäller att införa republik i Sverige är feminister mer positiva till att införa republik i Sverige, och de positiva effekterna kvarstår i en multivariat modell. Möjligen kan detta tolkas som en feministisk kritik mot det patriarkala system som monarkin traditionellt har stått för. Å andra sidan har Sverige sedan 1977 könsneutral tronföljd, vilket skulle kunna tolkas som något som går i linje med feministiska ideal.

Tabell 5 Förklaringar till åsikter om politiska förslag om flyktingmottagande och monarkin bland riksdagsledamöter 2014. (OLS-regression, b-värden)

	Sverige bör ta emot färre flyktingar			Införa republik i Sverige		
	Biv.	M1	M2	Biv.	M1	M2
Feminist	-23***	-4		+41***	+14**	
Feminist & V,S,MP	-23***		-5	+48***		+12*
Feminist & C,FP,KD,M,SD	-10		-3	-3		+17*
Kön: Kvinna=1	-17***	-10***	-11***	+5	-4	-5
Utbildning Hög=1	-5	+1	+1	-7	-3	-3
Ålder 65+=1	+13	+11	+11	-19	-5	-5
Ålder -30=1	+1	-6	-6	+9	+10*	+10*
<i>Parti:</i>						
V	-11	-68***	-68***	+54***	+86***	+87***
S	-21***	-77***	-76***	+35***	+62***	+62***
MP	-22**	-82***	-82***	+34***	+70***	+71***
C	-17*	-83***	-83***	-13	+31***	+31***
FP	-13	-78***	-78***	+7	+48***	+47***
KD	+4	-61***	-61***	-42***	+4	+4
M	+3	-62***	-62***	-37***	+19**	+19**
SD	+75***	K	K	-48***	K	K
Konstant		101***	101***		4	4
Justerat R ²		0,59	0,59		0,56	0,56

Kommentar: Tabellen redovisar resultatet av en OLS-regressionsanalys (b-värden) där de beroende variablerna citeras i kolumnrubrikerna. Dessa frågor är formulerade som politiska förslag i RDU 2014 och ledamöterna svarade på en femgradig skala som här omkodats till 0 Mycket dåligt förslag till 100 Mycket bra förslag. N = 270. P-värden: *** < .001, ** < .01, * < .05.

Slutsatser och diskussion

Huvudfynden i denna studie är att den ideologiska etiketten "feminist" har etablerats som en vanligt förekommande beteckning bland riksdagsledamöterna, den bredaste etiketten av dem som undersökts. Det omfattar både kvinnor och män, och det finns både inom vänster- och högerblocket. Feminister finns i alla partier och i kombinationer med samtliga ideologier från vänster till höger.

Traditionellt sett har en könsdimension i politiken analyserats som knuten till kvinnors intressen. Detta har setts som en test på att kön betyder något i politiken. Att särskilt företräda kvinnors intressen kan på teoretisk grund klassas som en feministisk representationsprincip. Här märks emellertid att feminism inte tydligt motsvarar det vi skulle förvänta när det gäller att stå för kvinnors intressen. Åsikten att det är viktigt att särskilt företräda kvinnors intressen i politiken är starkt kopplad till kön och partiideologi. Kvinnor tycker i högre grad än män att detta är viktigt, och inom partierna till vänster, särskilt V och S, märks en allmänt förekommande åsikt att det är viktigt att företräda kvinnors intressen, medan det inom partierna till höger, särskilt KD och M, anses något mindre viktigt. Dessa resultat pekar på att vara "feminist" i dagens svenska

riksdag har ett annat innehåll än vad vi tidigare förknippat med att stå för kvinnors intressen.

Givet bredden i feminism är det vidare inte så förvånande att den feministiska etiketten i sig inte har så många entydiga effekter i politiska förslag. När de gäller de teoretiska dimensionerna för feministiskt sakpolitiskt innehåll, var det framförallt i frågan om delad föräldraförsäkring, tillhörande dimensionen *care and career policies*, som vi fann ett resultat. Det finns ett tydligt sakpolitiskt innehåll i den feministiska dimension och det är i relation till förslaget om att öka andelen föräldraledighetsdagar som öronmärks för fäder.

Vi tolkar detta som att om det finns en självständig feministisk dimension bland svenska riksdagsledamöters åsikter så kretsar den kring förslaget om att öka andelen föräldraledighetsdagar som öronmärks för fäder. Förslaget är mer populärt bland feminister som hör till partierna till höger (FP, C, KD, M och SD) än bland feminister som står till vänster. Detta kan förstås mot bakgrund av att könsneutral föräldraförsäkring sedan tidigare varit ett förslag där bland annat liberalerna varit starkt engagerade, samt att det inom LO-kollektivet och framförallt kvinnorna finns ett visst motstånd mot att dela föräldraförsäkringen.

Resultatet att pappamånader är en självständig feministisk version illustreras också av en studie som på grundval av kvalitativa intervjuer diskuterar sig fram till att den svenska jämställdhetsdiskussionen kretsar mycket kring föräldraledighet (Björk, 2013).

I en fråga är det tydligt att feminister i vänsterblocket har olika syn än feminister i högerblocket. Det är i frågan om RUT, där feminister till vänster är kritiska till denna reform, medan feminister till höger är mer positiva.

Slutligen vore det fel att på grundval av vår analys dra slutsatsen att feminism inte påverkar politiken. En tolkning är att eftersom (främst) de rödgröna partierna står för den feministiska hållningen, och dessa partier har flest feminister, så påverkar faktiskt feminismen politiken. Men det är i partival/rekrytering som feminist får effekt och endast indirekt via partiets åsikter.

Referenser

- Beckwith, Karen (2014, April) From party leader to prime minister? Gender and leadership contests in West Europe. *ECPR Joint Sessions of Workshops* s. 10–15.
- Bergqvist, Christina (red.) (1999) *Equal democracies? Gender and politics in the Nordic countries*. Nordic Council of Ministers.
- Björk, Sofia (2013) Doing Morally Intelligible Fatherhood: Swedish Fathers' Accounts of Their Parental Part-time Work Choices. *Fathering*, 11(2) s. 221–237.
- Childs, Sarah & Mona Lena Krook (2009) Analysing women's substantive representation: From critical mass to critical actors. *Government and Opposition* 44(2) s. 125–145.
- Gustafsson, Anette (2004) *Vem är feminist?* Göteborg: Förvaltningshögskolan., Göteborgs universitet
- Karlsson, David & Lena Wängnerud (2018) Social representation i riksdagen. I David Karlsson (red.) *Folkets främsta företrädare*. Göteborgs universitet.
- MacKinnon, Catherine A. (1989) Sexuality, pornography, and method: "Pleasure under Patriarchy". *Ethics* 99(2) s. 314–346.
- Pitkin, Hanna F. (1967) *The concept of representation*. Berkeley och Los Angeles: University of California Press.
- Skard, Torild & Elina Haavio-Mannila (1985) Women in parliament. I *Unfinished Democracy*. Elmsford N.Y.: Pergamon press s. 51–80.
- Zaretsky, Eli (1986) *Capitalism, the family, and personal life*. New York: Harpercollins.
- Wängnerud, Lena (2018) Blockpolitikens effekt på jämställdheten i riksdagen. I David Karlsson (red.) *Folkets främsta företrädare*. Göteborgs universitet.